

Overeenkomst, op 2 februari 1967 te 's-Gravenhage ondertekend, tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Europese Organisatie voor ruimteonderzoek inzake de oprichting en het functioneren van het Europese Centrum voor ruimtevaarttechniek

BRIEF VAN DE MINISTER
VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Nr. 1

's-Gravenhage, 24 april 1967.

Ter griffie van de Eerste Kamer der Staten-Generaal ontvangen: 24 april 1967.

De wens, dat deze overeenkomst aan de uitdrukkelijke goedkeuring van de Staten-Generaal zal worden onderworpen, kan door of namens de Kamer of door ten minste dertig leden der Kamer te kennen worden gegeven uiterlijk op 24 mei 1967.

Ter voldoening aan artikel 60, lid 2, en onder verwijzing naar artikel 61, lid 3, van de Grondwet, de Raad van State gehoord, heb ik de eer U Hoogedelgestrenge hierbij de op 2 februari 1967 te 's-Gravenhage ondertekende Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Europese Organisatie voor ruimteonderzoek inzake de oprichting en het functioneren van het Europese Centrum voor ruimtevaarttechniek, met Bijlagen, en met Briefwisseling inzake het Europese Laboratorium voor ruimteonderzoek (*Trb.* 1967, 9) ¹⁾ over te leggen.

Een toelichtende nota bij de overeenkomst met bijlagen en briefwisseling gelieve U Hoogedelgestrenge hiernevens aan te treffen.

Wat het Koninkrijk der Nederlanden betreft, zal de overeenkomst alleen voor Nederland gelden.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
J. LUNS.

Aan
de Heer Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal

¹⁾ Nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden.

Toelichtende nota

A. Inleiding

Het op 14 juni 1962 te Parijs gesloten Verdrag tot oprichting van een Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek (tekst in *Trb.* 1963; 2; Nederlandse vertaling in *Trb.* 1963, 20) trad op 20 maart 1964 mede voor het Koninkrijk der Nederlanden (Nederland) in werking. Het formele bestaan der organisatie (hierna te noemen: ESRO), welker zetel te Parijs is gevestigd, werd hierdoor ingeluid. Tot directeur-generaal werd benoemd prof. P. Auger (Frankrijk).

Ter zake van de voorrechten en immuniteiten van ESRO werd op 31 oktober 1963 te Parijs een Protocol (tekst in *Trb.* 1964, 22) gesloten, hetwelk op 23 juni 1964 door het Koninkrijk der Nederlanden (Nederland) werd bekrachtigd. De bepalingen van het Protocol zijn nog niet in werking getreden, omdat nog niet is voldaan aan de voorwaarden gesteld in deszelfs artikel 33, eerste lid.

Ingevolge een bij het verdrag behorend Protocol betreffende de financiering der organisatie gedurende de eerste acht jaren van haar bestaan, mogen de uitgaven van ESRO tot en met 1971 een bedrag van 1,5 mld. Franse franken (waarde van 1962) niet overschrijden. Het budget voor 1966 bedroeg 196 mln., dat voor 1967, hetwelk in december 1966 werd vastgesteld, 240 mln. Franse franken. De procentuele bijdrage in de kosten der organisatie, ingevolge artikel XII, eerste lid, letter *b*, gebaseerd op het gemiddelde nationale inkomen, beliep voor het tijdvak 1964 t/m 1966 voor ieder der lid-staten:

België	4,42
Denemarken	2,21
Bondsrepubliek Duitsland	22,56
Frankrijk	19,14
Italië	11,17
Nederland	4,24
Spanje	2,66
Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland	25,00
Zweden	5,17
Zwitserland	3,43
	100,00

Voor het tijdvak 1967 t/m 1969 werden de bijdragen als volgt vastgesteld:

België	3,72
Denemarken	2,15
Bondsrepubliek Duitsland	24,31
Frankrijk	20,17
Italië	11,72
Nederland	4,04
Spanje	3,29
Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland	23,13
Zweden	4,23
Zwitserland	3,24
	100,00

Noorwegen en Oostenrijk hebben de status van waarnemer.

Artikel VI van het ESRO-verdrag voorziet in de oprichting en het doen functioneren van een aantal voor het programma van ESRO noodzakelijke instellingen. Als belangrijkste instelling wordt onder *a* van genoemd artikel het Europese Centrum voor ruimtevaarttechniek (hierna te noemen ESTEC) vermeld. De gewichtige taak van dat centrum houdt ten

nauwste verband met het ESRO-programma van wetenschappelijk onderzoek en betreft niet alleen de uitvoering van de daarmede verband houdende technische werkzaamheden, zoals het ontwerpen en vervaardigen van nuttige ladingen van beproevingsraketten en de bestudering en constructie van satellieten en ruimtesonden, maar omvat ook het technisch onderzoek op nieuwe terreinen en de bevordering van bijzondere studiën op het terrein van het ruimteonderzoek.

Reeds in 1961, derhalve onder de vigeur van de Overeenkomst van Meyrin van 1 december 1960 tot instelling van een Voorbereidende Commissie ter bestudering van de mogelijkheid van Europese samenwerking op het gebied van het ruimteonderzoek (laatstelijk *Trb.* 1964, 66), had de Nederlandse Regering zich beijverd om de vestiging van een belangrijke instelling als ESTEC binnen 's lands grenzen te verzekeren. De evidente toekomstmogelijkheden van het ruimteonderzoek en de ruimtetechnologie, en de toepassingen daarvan, alsook de door de vestiging van ESTEC verwachte grote voordelen voor de nationale technisch-wetenschappelijke ontwikkeling waren bij het bepalen van het regeringsbeleid de voornaamste beweegredenen. Als terrein voor de vestiging van ESTEC werd een deel der gronden aangeboden, welke waren gereserveerd voor de uitbreiding van de Technische Hogeschool te Delft.

Aangezien ook door de Belgische, de Britse en de Zwitserse Regering aanbiedingen voor de vestiging van ESTEC binnen het nationale territoir waren gedaan, betekende het voor de Nederlandse Regering een voldoening, daar haar aanbod op internationaal niveau goede weerklank ondervond en dat de te Parijs gehouden Conferentie tot vaststelling van het ESRO-verdrag op 14 juni 1962 een resolutie aannam, waarin werd bepaald dat ESTEC te Delft zou worden gevestigd.

Nog tijdens het mandaat van de hierboven genoemde voorbereidende commissie (welke als „COPERS” bekendheid verkreeg) werden in samenwerking met de betrokken Nederlandse instanties de voor de vestiging van ESTEC te Delft noodzakelijke maatregelen genomen en kon als tijdelijke accommodatie het voormalig laboratorium voor toegepaste fysica van de Technische Hogeschool te genoemde stede worden betrokken. Te dien tijde werd de eerste apparatuur en uitrusting aangeschaft en werd het eerste personeel in dienst genomen.

Voorts diende een aanvang te worden gemaakt met de voorbereidingen tot de bouw van het Europese Laboratorium voor ruimteonderzoek (hierna te noemen ESLAB), hetwelk ingevolge artikel VI, onder *b*, van het ESRO-verdrag belast is met de uitvoering van gemeenschappelijke ESRO-onderzoekingsprogramma's en hetwelk zich om technisch-wetenschappelijke redenen in de nabijheid van ESTEC dient te bevinden.

Aangezien in ESLAB metingen van de uiterste precisie zouden dienen te worden verricht, was men van ESRO-zijde in 1964 van mening, dat aan de bouw van laboratoriumruimten, welke aan de gestelde hoge eisen van stabiliteit zouden voldoen, op de ter beschikking gestelde poldergrond, gelegen in de onmiddellijke nabijheid van intensief gebruikte verkeerswegen, grote technische problemen zouden zijn verbonden en dat het treffen van de noodzakelijke, zeer bijzondere voorzieningen hoge kosten met zich zou brengen. In verband hiermede werd door de betrokken deskundigen aanbevolen ESLAB, en derhalve ook ESTEC, op zandgrond en ver verwijderd van hoofdverkeerswegen op te richten.

Gezien het hierboven vermelde grote belang, dat de Regering aan de vestiging van ESTEC in Nederland hecht, besloot zij ook in de nieuwe situatie haar eenmaal gedaan aanbod gestand te doen, daarbij rekening houdende met de desiderata van ESRO, en stelde zij aan ESRO een terrein van ongeveer 40 ha binnen de gemeente Noordwijk ter beschikking. De ESRO-raad aanvaardde bij resolutie van 22 oktober 1964 Noordwijk als plaats van vestiging van ESTEC. Op ESLAB had betrekking een resolutie van 28 juni 1965.

Het ter beschikking gestelde perceel grond is aangegeven op de kaart, gehecht aan bijlage I bij de ESTEC-overeenkomst.

Hangende de totstandkoming van de ESTEC-overeenkomst moest met de bouw van het ESTEC- en ESLAB-complex een aanvang worden gemaakt. Deze was — in noodgebouwen — reeds zover gevorderd, dat belangrijke technologische en laboratoriumwerkzaamheden op het gebied van het ruimteonderzoek en de ruimtetechnologie zijn verricht. Een brand in oktober 1966 heeft de noodgebouwen grotendeels vernietigd, maar de voortgang der werkzaamheden is hierdoor niet noemenswaardig beïnvloed.

ESTEC en ESLAB hebben een gewichtig aandeel in de uitvoering van het door de ESRO-raad goedgekeurde programma. Dit programma omvat onder meer twee kleine satellieten (de ESRO-I en de ESRO-II), welke in samenwerking met de Amerikaanse *National Aeronautics and Space Administration* (NASA) door raketten van het type Scout zullen worden gelanceerd, een satelliet HEOS-A, welke een sterk excentrische baan zal hebben en zal worden gelanceerd door een raket van het type THOR DELTA, en twee middelgrote gestabiliseerde satellieten, welke door raketten van het type THOR DELTA in een kleine baan zullen worden gebracht. Het ligt in de bedoeling, de ESRO-II in het voorjaar van 1967, de ESRO-I in het najaar van 1967 en de HEOS-A in het najaar van 1968 te lanceren.

Organisatorisch bestaat ESTEC uit de volgende vijf afdelingen, welke thans bijna alle te Noordwijk zijn ondergebracht: *Space Craft, Applied Research, Sounding Rockets, Engineering en Administration*. Eind 1966 waren ongeveer 460 personen in dienst van ESTEC. Het aantal geëmployeerden bij ESLAB is veel geringer. Directeur van ESTEC is thans dr. Kesselring (Zwitserland), van ESLAB dr. Trendelenburg (Bondsrepubliek Duitsland).

Andere belangrijke vestigingen van ESRO zijn het *European Space Data Centre* (ESDAC) te Darmstadt (Bondsrepubliek Duitsland), het *European Space Research Institute* (ESRIN) te Frascati (Italië), hetwelk zich met fundamenteel onderzoek (plasma-fysica) bezighoudt, en de *European Space Range* (ESRANGE) nabij Kiruna (Zweden). Behalve van haar eigen basis te Kiruna maakt ESRO gebruik van de lanceerbasis te Salto di Quirra (Sardinië), op het Ile du Levant en te Andøya (Noorwegen); daartoe heeft ESRO met onderscheidenlijk Italië, Frankrijk en Noorwegen overeenkomsten gesloten.

ESRO heeft voorts een aantal stations voor het verwerken van meetgegevens en voor vermetings- en afstandsbedieningsdoeleinden, namelijk te Redu (België) te Fairbanks (Alaska), op Spitsbergen en op de Falkland-eilanden, terwijl daarnaast een aantal Franse stations wordt gebruikt.

B. De ESTEC-overeenkomst

De onderhavige, op 2 februari 1967 te 's-Gravenhage ondertekende overeenkomst inzake de oprichting en het functioneren van het Europese Centrum voor ruimtevaarttechniek (*Trb.* 1967, 9) is tijdens langdurig overleg tussen de Nederlandse Regering en het ESRO-secretariaat tot stand gekomen. Nadat haar bepalingen nauwgezet in het kader van de Administratieve en Financiële Commissie, een functionele commissie van de ESRO-raad, waren bestudeerd, werd de Overeenkomst op 18 juli 1966 te Parijs door de ESRO-raad goedgekeurd. Eveneens hechtte de ESRO-raad zijn goedkeuring aan de bij gelegenheid der ondertekening van de ESTEC-overeenkomst te wisselen brieven, houdende een akkoord, waarbij het regime van deze overeenkomst, mutatis mutandis, van toepassing wordt verklaard op het Europese Laboratorium voor ruimteonderzoek (*Trb.* 1967, 9, blz. 46 e.v.).

Zoals uit het voorafgaande moge blijken, betekent de totstandkoming der overeenkomst een formalisering van de vestigingsvoorwaarden van ESTEC in Nederland en van de rechtspositie van hen, die in dienst van de organisatie en werkzaam bij het centrum zijn.

De overeenkomst bestaat uit een deel I (artikelen 2 t/m 5), bevattende bepalingen betreffende de eigenlijke vestiging van ESTEC, een deel II (artikelen 6 t/m 12), bevattende de algeme-

ne voorwaarden in verband met de vestiging (waarborgen voor de veiligheid van de staat; onderwerping van de activiteiten van ESRO en haar personeel aan het Nederlandse recht; aansprakelijkheid, vrijwaringsplicht en verzekeringsplicht van ESRO), een deel III (artikelen 13 t/m 27), bevattende bepalingen ter nadere uitwerking van een aantal voorrechten en immuniteiten bedoeld in het desbetreffende ESRO-protocol, en een deel IV (artikelen 28 t/m 32), bevattende slotbepalingen (waarvan met name de geschillenregeling vermelding behoeft).

Aan deel I gaan een preambule en een definitie-artikel vooraf.

Artikel I behoeft naar het oordeel van de ondergetekenden in zoverre toelichting, dat de aandacht erop zij gevestigd, dat de opstellers van de overeenkomst er naar hebben gestreefd een duidelijk onderscheid te maken tussen enerzijds de gevallen, waarin het staatsgezag in de volkenrechtelijke sfeer (de iure imperii) handelt en derhalve de Regering van het Koninkrijk als partij optreedt, en anderzijds de gevallen waarin het Staatsgezag in de hoedanigheid van privaatrechtelijk persoon (de iure gestionis) handelt en derhalve de staat in die hoedanigheid compareert.

Bij de overeenkomst behoren een bijlage I, bevattende een beschrijving met het ESTEC-terrein, en een bijlage II, bevattende een omschrijving van de verplichtingen van de Nederlandse Regering, verband houdende met het terrein.

Deel I: Oprichting van het centrum (artikelen 2 t/m 5)

Ten einde te bereiken dat ESTEC in Nederland zou worden gevestigd, heeft de Regering van meet af het standpunt ingenomen, dat de grond, waarop de betreffende gebouwen en installaties zouden worden opgericht, om niet ter beschikking van de ESRO behoorde te worden gesteld. Nadat ESRO-deskundigen hadden goordeeld, dat de aanvankelijk in de gemeente Delft gekozen grond minder geschikt was, heeft de Staat in de gemeente Noordwijk een terrein van ongeveer 40 ha verworven en ten behoeve van ESTEC in bouwrijpe staat gebracht. Hiertoe werden de bedragen aangewend, voorkomende op de — door de Staten-Generaal goedgekeurde — rijksbegrotingen betreffende het Departement van Onderwijs (Kunsten) en Wetenschappen voor de jaren 1963 tot en met 1966 (onderscheidenlijk Bijl. *Hand.* II — 6900, 7400, 7800, 8300 en 8800).

Tijdens de onderhandelingen over de opstelling van de onderhavige overeenkomst werd van ESRO-zijde de wens geuit, dat ten behoeve der organisatie een erfpachtsrecht, gecombineerd met een recht van opstal, zou worden gevestigd. Aangezien ook bij de vestiging van het EURATOM-centrum te Petten van deze rechtsfiguur was uitgegaan, wilde de Regering zich tegen inwilliging van bedoelde wens niet verzetten, mits aan een aantal, door haar essentieel geachte voorwaarden zou worden voldaan.

In de eerste plaats zou de duur van het erfpachtrecht en het recht van opstal moeten zijn gebonden aan het formele bestaan van ESRO en in ieder geval moeten eindigen, ingeval de ESRO-activiteiten op het ESTEC-terrein zouden ophouden, terwijl voorts in een deugdelijke regeling met betrekking tot de overname of de afbraak van de op het ESTEC-terrein opgerichte gebouwen en installaties bij het tenietgaan van het erfpachtrecht en het recht van opstal zou moeten worden voorzien. In de tweede plaats zou moeten zijn gewaarborgd, dat een eventueel geschil inzake de uitlegging of de toepassing van de erfpachtsacte door een bij uitstek deskundige rechterlijke of scheidsrechterlijke instantie zou worden beoordeeld. De hierop betrekking hebbende bedingen zullen worden opgenomen in de notariële acte inzake de vestiging van het erfpachtrecht en het recht van opstal. In de onderhavige overeenkomst hebben de Regering en ESRO zich jegens elkander verbonden daartoe mede te werken (artikel 2, tweede en derde lid).

Zoals blijkt uit artikel 2, tweede lid, onder *b*, van de overeenkomst is de duur van het erfpachtrecht en het recht van opstal in beginsel gekoppeld aan die van de overeenkomst zelf, zodat aan de eerste door de Regering gestelde voorwaarde is voldaan.

Drie feiten kunnen de beëindiging van de overeenkomst veroorzaken, te weten:

a. Opzegging van het ESRO-verdrag door het Koninkrijk overeenkomstig artikel XVII, eerste lid, van het verdrag (vergelijk artikel 30, juncto artikel 2, tweede lid, onder b, van de overeenkomst). Artikel XVII, tweede lid, van het ESRO-verdrag voorziet in de mogelijkheid van het sluiten van een bijzondere overeenkomst welke ESRO in staat stelt van haar eigendommen op het grondgebied van de denuncierende Staat gebruik te blijven maken. De Regering heeft zich bij voorbaat verbonden, mede te werken aan de totstandkoming van een dergelijke bijzondere overeenkomst.

b. Ontbinding van ESRO overeenkomstig artikel XIX van het verdrag (vergelijk artikel 31, juncto artikel 2, tweede lid, onder c, van de overeenkomst). Ingevolge het bepaalde in genoemd artikel zal de ESRO-raad in geval van ontbinding der organisatie een liquidatie-orgaan instellen, hetwelk in onderhandeling zal treden met de lid-staten op welker grondgebied zich de zetel en de instellingen der organisatie bevinden.

Bij het tenietgaan van de beide zakenrechtelijke rechten in het geval de overeenkomst wegens de ontbinding van ESRO expireert zal de Staat ESRO schadeloos stellen volgens de regelen van het Nederlandse privaatrecht (met name artikel 762 van het Burgerlijk Wetboek). De Staat behoeft echter nimmer meer te betalen dan het bedrag waarmee hij als gevolg van de eigendomsovergang der opstallen is gebaat.

Daardoor staat — wellicht ten overvloede — onder meer vast, dat bij de vaststelling van de schadeloosstelling in het geval dat de Staat de gebouwen en installaties zelf gaat gebruiken, rekening zal worden gehouden met de meer of mindere geschiktheid van de gebouwen en installaties voor de veranderde bestemming en met het bedrag, dat aan de Staat als eigenaar van de grond tengevolge van de aanwezigheid van het complex op die grond aan gestegen grondwaarde bij alternatieve aanwending ontgaat. Dit laatste is van belang, omdat het hier gaat om dure in de Randstad Holland gelegen grond, waarvan de waarde ongetwijfeld nog belangrijk zou stijgen, indien hij onbebouwd zou zijn en voor andere doeleinden zou worden bestemd.

ESRO is voorts gehouden de gebouwen en installaties op eigen kosten te verwijderen, wanneer de Staat, om redenen van ruimtelijke ordening, geen passend gebruik daarvan zou kunnen maken. Gezien de ligging van de grond leek het de Regering noodzakelijk deze bepaling in de overeenkomst te doen opnemen.

c. Opzegging van de overeenkomst door het Koninkrijk omdat het ESTEC-complex hetzij niet meer wordt gebruikt voor de ESRO-doelinden, zoals omschreven in de artikelen II, VIII en XIII van het verdrag, hetzij in het geheel niet meer zal worden gebruikt (vergelijk artikel 29, juncto artikel 2, tweede lid, onder d, van de overeenkomst). Het ligt in de rede dat de Staat in een dergelijke situatie, waarin ESRO evident in gebreke is, in een sterke onderhandelingspositie dient te verkeren. Het is immers de Staat welke aan ESRO deze grond in de Randstad Holland om niet ter beschikking heeft gesteld.

Wanneer de onderhandelingen over de financiële afwikkeling niet binnen een periode van twaalf maanden tot een voor beide partijen bevredigend resultaat hebben geleid, kan de Staat eisen, dat ESRO de op het ESTEC-terrein opgerichte gebouwen en installaties op eigen kosten afbreekt. In feite is de periode waarin de onderhandelingen moeten zijn beëindigd, niet twaalf maar vierentwintig maanden, omdat de kennisgeving van opzegging eerst na één jaar effect heeft.

Ook aan de tweede door de Regering gestelde voorwaarde is voldaan, omdat artikel 2, derde lid, van de overeenkomst voldoende waarborgen biedt voor een deugdelijke en deskundige privaatrechtelijke arbitrage op de voet van artikel 25 van het ESRO-Immunititeitenprotocol, wanneer ESRO niet in overeenstemming met en onder de omstandigheden bedoeld in artikel 14, onder a, van de overeenkomst afstand heeft gedaan van haar immuniteit van jurisdictie en executie, ingeval een

geschil is gerezen over de uitlegging of toepassing van de notariële akte inzake de vestiging van het erfpachtsrecht en het recht van opstal.

Vermeld zij nog, dat de door ESRO te betalen jaarlijkse canon op het symbolische bedrag van één gulden is gesteld en dat de Staat bij het teniet gaan van het erfpachtsrecht en het recht van opstal een voorkeursrecht heeft tot aankoop van de zich alsdan in Nederland bevindende overtollige roerende goederen van de ESRO (artikel 2, tweede lid, onder a en f).

De in artikel 3, eerste lid, van de overeenkomst bedoelde verplichtingen der Regering zijn opgesomd in bijlage II bij de overeenkomst en zijn inmiddels goeddeels ten uitvoer gelegd.

De opgave van de in artikel 3, tweede lid, van de overeenkomst bedoelde gegevens beoogt het Hoogheemraadschap van Rijnland in staat te stellen te waken tegen waterverontreiniging.

Bij de toezegging tot bescherming van ESRO tegen hinderlijke storingen van bepaalde radio-uitzendingen (artikel 4, tweede lid, van de overeenkomst) is de Regering zover gegaan als mogelijk was op grond van de betreffende ITU-regels.

De overige bepalingen van dit deel behoeven naar het oordeel van de ondergetekenden geen toelichting.

Deel II: Algemene voorwaarden (artikelen 6 t/m 12)

In artikel 6 van de overeenkomst wordt het beginsel, neergelegd in artikel 23 van het ESRO-Immunititeitenprotocol, nader uitgewerkt.

De in artikel 10, derde lid, van de overeenkomst voorkomende woorden „in overleg met” maken het mogelijk, dat het Ministerie van Financiën invloed heeft bij de opstelling van de verzekeringsvoorwaarden. In de notulen van de zitting van de ESRO-raad van 18 juli 1966 is vastgelegd, dat de door ESRO te sluiten verzekeringspolis in ieder geval de volgende clausules dient te bevatten:

a. Wat betreft de aansprakelijkheid ingevolge artikel 8, eerste lid, van de overeenkomst dient de polis aan het Nederlandse recht te zijn onderworpen.

b. Rechtsvorderingen op grond van de polis dienen te worden ingesteld bij de Nederlandse rechter.

c. De verzekeraar dient te waarborgen, dat tegen hem gewezen vonnissen kunnen worden ten uitvoer gelegd.

De overige artikelen van dit deel mogen voor zich zelf spreken.

Deel III: Voorrechten en immuniteiten (artikelen 13 t/m 27)

Het gestelde in artikel 14, onder a, van de overeenkomst werd reeds hierboven in verband met artikel 2, derde lid, toegelicht.

De bewoordingen van artikel 14, onder b, van de overeenkomst beantwoorden aan de resolutie inzake het ESRO-Immunititeiten-protocol, welke resolutie tijdens de op respectievelijk 11/12 juli en 30/31 oktober 1963 te Parijs gehouden Elfde en Twaalfde zitting van COPERS werd aangenomen en vermeld wordt in de Slotakte van de op 31 oktober 1963 te Parijs gehouden Conferentie van gevolmachtigden tot vaststelling van genoemd protocol (vergelijk *Trb.* 1964, 22, rubriek J).

Met betrekking tot artikel 15, eerste lid, van de overeenkomst zij opgemerkt, dat ESRO geen vrijstelling ter zake van retributiën geniet, zulks gelet op het bepaalde in artikel 5, derde lid, van het Immunititeitenprotocol.

Over de formulering der regels bedoeld in artikel 16, tweede lid, van de overeenkomst is in beginsel reeds overeenstemming met ESRO bereikt. Teruggave van omzetbelasting voor geleverde goederen en verrichte diensten zal op verzoek geschieden — hetzelfde geldt met betrekking tot accijnzen voldaan voor aan ESRO geleverde goederen welke zij voor haar officieel gebruik nodig heeft — een en ander voor zover de prijs van de geleverde goederen of verrichte diensten een bedrag van f 500 overschrijdt. ESRO zal voorts haar medewerking verlenen ter vergemakkelijking van de controle door

de bevoegde autoriteiten van de feiten waarop de belastingvrijstelling of -teruggaaf kan worden gegrond.

Het in artikel 17, tweede lid, van de overeenkomst bedoelde uitvoeringsregime zal hierop neerkomen, dat van de betreffende in-, uit- of doorgevoerde goederen mondeling aangifte zal worden gedaan, waarna zij zonder verdere douaneformaliteiten kunnen worden ingevoerd, mits zij vergezeld gaan van een reeds vastgesteld formulier, hetwelk aan de bevoegde ambtenaar moet worden overhandigd.

Ingevolge de bepalingen van artikel 19 van de overeenkomst wordt de officiële berichtgeving van ESRO in beginsel niet aan censuur onderworpen, maar blijven de bevoegdheden der Regering op grond van artikel 19 van de *Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag* van 23 juni 1952 (*Stb.* 361) en die van het militair gezag op grond van de *Oorlogswet voor Nederland* van 16 juli 1964 (*Stb.* 337) onverlet.

De beschikking, genoemd in artikel 20 van de overeenkomst, is geplaatst in de *Ned. Stcrt.* van 9 december 1964, nr. 240. De in artikel I van het besluit bedoelde voorwaarde beoogt te voorkomen, dat hogere ESRO-functionarissen hun intrek zouden nemen in woningen, die in het bijzonder zijn gebouwd ten behoeve van personen in de lagere inkomensgroepen.

De in artikel 21 van de overeenkomst gegeven definitie van de in artikel 14 van het ESRO-Immunititeitenprotocol gebezigde uitdrukking „vertegenwoordigers van de lid-staten” impliceert, dat de Regering aan deskundigen en adviseurs, toegevoegd aan nationale delegaties naar in Nederland te houden ESRO-vergaderingen, geen voorrechten en immunititeiten zal toekennen.

Met het in artikel 22 genoemde Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer is bedoeld het op 18 april 1961 tot stand gekomen Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer, met twee protocollen (zie, laatstelijk, *Trb.* 1962, 159, en *Bijl. Hand.* II 1962/'63 — 6995 (R 316)).

Artikel 25 van de overeenkomst mag niet zo worden uitgelegd, dat vrijwillige deelneming aan Nederlandse sociale verzekeringen, ter aanvulling op door ESRO gewaarborgde sociale voorzieningen niet mogelijk is.

Artikel 26 van de overeenkomst bouwt voort op artikel 22 van het ESRO-Immunititeitenprotocol, waarin is bepaald, dat de organisatie te allen tijde met de autoriteiten in de lid-staten zal samenwerken om de naleving van de nationale wetgeving (voorschriften op het gebied van veiligheid, arbeidsinspectie, openbare gezondheid, enz.) te verzekeren. Deze bepaling en de daaraan in artikel 26 van de overeenkomst gegeven uitwerking hebben ten doel een oplossing te bieden voor die situaties, waarin de omstandigheid, dat de gebouwen en archieven van de organisatie volgens het protocol onschendbaar zijn, een belemmering zou zijn bij het toezicht op de naleving der nationale voorschriften en bij de opsporing van strafbare feiten.

De overige artikelen van dit deel behoeven naar het oordeel van de ondergetekenden geen toelichting.

Deel IV: Slotbepalingen (artikelen 28 t/m 32)

Zoals hierboven in het hoofdstuk *Inleiding* werd opgemerkt, werd de onderhavige overeenkomst op 18 juli 1966 te Parijs door de ESRO-raad goedgekeurd (vergelijk artikel 28), waar-

door wat betreft de organisatie is voldaan aan het vereiste, vermeld in artikel 28 der overeenkomst.

Artikel 29 van de overeenkomst werd reeds toegelicht in verband met artikel 2, tweede lid, onder *d*. De ondergetekenden achten de kans op een gebruik van het ESTEC-complex, dat niet in overeenstemming is met de doeleinden van het verdrag, uiterst gering. Hetzelfde geldt voor het kennelijk niet verder gebruiken, hetgeen zich, afgezien van het geval ener tijdelijke overmachtsituatie, bij voorbeeld zou kunnen voordoen, wanneer ESTEC om politieke of andere redenen naar elders zou worden verplaatst, of ESRO een chronisch tekort aan middelen zou krijgen.

Wat betreft de artikelen 30 en 31 van de overeenkomst moge worden verwezen naar de toelichting op artikel 2, tweede lid, onder *e* en *c*.

De geschillenregeling (artikel 32 van de overeenkomst) is zo nauwkeurig mogelijk geformuleerd.

Bijlage I bij de Overeenkomst

De in de bijlage bedoelde kaart is los bij *Trb.* 1967, 9 gevoegd.

Bijlage II bij de Overeenkomst

De ondergetekenden mogen verwijzen naar de toelichting op artikel 3, eerste en tweede lid, van de overeenkomst.

C. De briefwisseling inzake ESLAB

De briefwisseling werd reeds in de inleidende alinea van hoofdstuk B hierboven genoemd.

D. Slotopmerking

Het ligt in de bedoeling, dat bij gelegenheid van de inwerkingstelling van de ESTEC-overeenkomst regels betreffende derzelve uitvoering en toepassing tot stand worden gebracht, waarbij het regime met betrekking tot ESTEC wederom, mutatis mutandis, van toepassing zal worden verklaard op ESLAB.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
J. LUNS.

*De Minister van Onderwijs
en Wetenschappen,*
VERINGA.

De Minister van Financiën,
H. J. WITTEVEEN.

De Minister van Justitie,
C. H. F. POLAK.